

Det kongelige danske geografiske Selskab.

Medlem af Selskabets Raad, Professor ved Universitetet Dr. phil. N. V. Ussing er den 23. Juli afgaaet ved Døden.

Guancherne.

Nogle etnografiske Bemærkninger om de Kanariske Øers Urbefolkning.

Af

Stud. mag. Kaj Birket-Smith.

I.

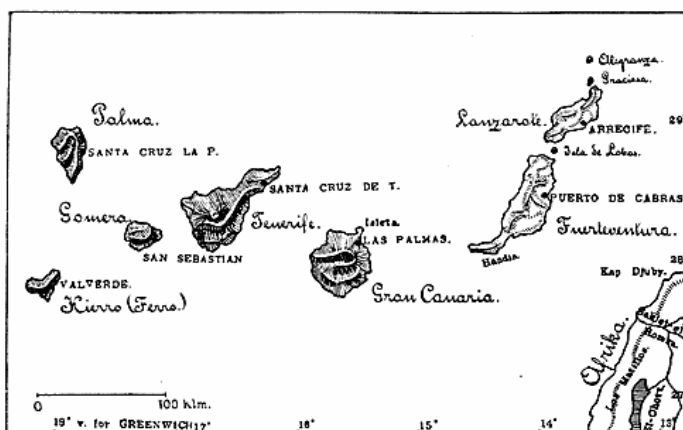
Indledning.

Guancher-Kulturens almindelige Karakter.

Kun 107 Kilometer fra Kap Djuby paa Afrikas Nordvestkyst rejser de Kanariske Øer sig af Atlanterhavets brusende Bølger. Ordnet i en mægtig, mod Syd vendt Bue ligger her spredt over et forholdsvis lille Fladerum syv større, beboede Øer foruden flere mindre, nøgne Holme, og Brændingen brydes mod de stejle Fjældkyster under brølende Larm. Hele Gruppen er ualmindelig vulkansk, ejer en Rigdom af varme, mineralske Kilder, og vilde Klipper opfylder Øernes Indre. Det pragtfulde Pico de Teyde paa Tenerife (fejlagtig: Tenerifa) kaldtes endog i sin Tid Jordens højeste Bjærg, og selv om man forlængst har maattet berøve det denne yderst uberegtigede Titel, saa er dets Højde (ca. 3710 m.) dog altid betydelig større end Etnas, ja kan næsten maale sig med Bernina-Alpernes.

Øernes knejsende Tinder og klare, klingende Bjærgbække, Kystlandets tro-

piske Plantevækst og de dunkle, duftende Fyrreskove oppe paa Fjældskrænterne, det herlige Klima, der kun sjældent bliver europæiske Nerver for hedt, den krystalrene, dybblaa Himmel, som hvælver sig over det lysflimrende Landskab, retfærdiggør fuldt ud Betegnelsen *insulæ fortunata*, de lykkelige Øer, under hvilket Navn de spøgede i den klassiske Oldtids Bevidsthed. Og dog har disse skønne, fredelige Smaapletter, der synes at ligge saa fjærnt fra alfar

Kortskitse over de Kanariske Øer.

Vej, gemt og glemt af den store Verden, været Skueplads for en Udryddelseskrig saa raa og dyrisk, som maaske kun faa Steder paa vor Jord!

Før Spanierne, for hvem den normanniske Adelsmand Jean de Bethencourt allerede 1404—05 havde besat Fuerteventura og Hierro, omsider i det 16. Aarhundrede begyndte at kolonisere her for Alvor, var Øgruppen som bekendt Hjemsted for et saare krigersk og tappert Folk, der med blindt Raseri satte sig imod de castillanske Herrers Erobringslyst. Dog — Udfaldet af Kampen var selvfølgelig paa Forhaand givet: her som overalt, hvor den hvide Mand har plantet sin jærnkledte Hæl, maatte de kække, frihedselskende indfødte bukke under for de altid sejrende Evropæeres »civilisatoriske Bestræbelser«; men sikkert er det, at sjældent har man set saadanne Prøver paa umenneskelig Grumhed og Troløshed, som Spanierne viste ved denne Lejlighed. Og dermed var de indfødtes Stortid til Ende. Deres nationale Kultur sørgede nidkære Missionærer og Munke snart for at faa udryddet, en meget tynd spansk-evropæisk Fernis traadte i Stedet, og selve Øernes oprindelige Beboere gik, med Indblanding af allehaande andre Folkeslag, op i en højere Enhed med deres Herrer og dannede de Kanariske Øers nuværende Befolkning — *Istēnos*, som de almindeligvis kaldes.

Dette Urfolk var Guancherne. Paa en Maade tilkommer dette Navn dog kun Beboerne af Tenerife, da det sandsynligvis er en spansk Skrivemaade for *Ouane-Tchinerfe* ∴ Sønnerne eller Mændene fra »Tchinerfe«, mens Befolkningen paa de øvrige Øer kaldte sig anderledes. Imidlertid er »Guancher« fra første Færd gaaet over i Literaturen som Betegnelse for alle de Kanariske Øers Indbyggere, og i denne Mening vil vi ogsaa her bruge det. Rigtignok har man i nyere Tid søgt at indskrænke Ordet »Guancher« til kun at omfatte en vis Bestanddel af Arkipelets Indbyggere, men dette tror jeg ikke er heldigt. Paa den ene Side vil det nemlig af praktiske Hensyn være godt at have et Fællesnavn for disse, og hvis paa den anden Side den omtalte Bestanddel virkelig vil vise sig at tilhøre den saakaldte Cro-Magnon-Race (hvad man har søgt at fastslaa), saa synes det mig ganske uberettiget at give den en anden Betegnelse end netop »Cro-Magnon«. Det omstridte Ord betyder heller ikke oprindeligt noget enkelt Element, men Befolkningen i en vis Egn.

Vi vender nu tilbage til de ældste Beboere selv. Kun meget lidt véd man i Grunden om disse;

hvad der kan findes hos Forfattere, som selv har truffet og kendt hine Mennesker, er meget sparsomt, og man maa selvfølgelig altid betragte de Skildringer med et vist Forbehold, der kun kan støtte sig paa Overlevering. De ældste, sikre, etnografiske Oplysninger finder man vel nok i et Haandskrift fra det 15. Aarhundrede, stammende — i al Fald efter en ældre Opfattelse — fra ingen ringere end den berømte Digter Boccaccio¹⁾; det fortæller om en lille, portugisisk Flaade paa tre Karaveller, der i 1341 besøgte Øgruppen; men i øvrigt er Beretningen yderst kortfattet og sandsynligvis ikke engang ført til Ende. Det Værk, som Bethencourt's to Kapellaner skrev til Forherligelse af deres Herres Daad, hører til de vigtigste af vore Kilder²⁾, og enkelte Smaa Ting kan man endvidere støde paa i den venezianske Adelsmand Luigi (Alvise) da Cadamosto's Beskrivelse af sit Gæste paa Øerne i 1455³⁾; men nu, naar vi kommer paa denne Side af den spanske Erobring, og den nationale Kultur allerede synger paa sit sidste Vers, maa man naturligvis møde Værkerne med dobbelt Kritik. Og Uheldet vil, at Hovedkilden til vor Viden om Samfundsforholdene netop er et Skrift, som en spansk Munk paa Tenerife har forfattet 24 Aar efter denne Øs Overgivelse.⁴⁾ Gaar vi endnu længere ned i Tiden ∴ til 1632, møder vi endnu et Arbejde af en spansk Munk⁵⁾; men det er da allerede fra et

¹⁾ Gio. Boccaccio: De Canaria et de insulis reliquis ultra Hispaniam in Oceano noviter reperitis.

Udgivet af Sebastiano Ciampi i: Monumenti d'un manoscritto autografo di Messer Gio. Boccacci da Certaldo. Firenze 1827. — Aftrykt og oversat i P. Barker-Webb & Sabin Berthelot: Histoire naturelle des îles Canaries. Tome I, 1. partie. Paris 1842.

²⁾ F. Pierre Bontier & Jean le Verrier: Histoire de la premiere découverte et conquête des Canaries, faite des l'an 1402 par Messire Jean de Bethencourt, Chambellan du Roy Charles VI, écrite du temps mesme . . . etc.

Udgivet af Bergeron. Paris 1630.

³⁾ Dette Afsnit findes i Oversættelse hos Berthelot.

⁴⁾ Alonzo de Espinosa: Del origen y milagros de la Santa imagen de Nuestra Señora de Candelaria, que apareció en la isla de Tenerife; con la descripción de esta isla . . . etc. Sevilla 1594.

Oversat til Engelsk af Sir Cl. Markham og udgivet af »The Hakluyt Society« (Series 2. Vol. XXI) med Titel: The Guanches of Tenerife. London 1907. (Med en Bibliografi over de Kanariske Øer).

⁵⁾ Juan de Abreu de Galindo: The History of Discovery and Conquest of the Canary Islands. Translated from a Spanish Manuscript . . . with an Enquiry into the Origin of the Ancient Inhabitants by George Glas. London 1764.

Tidspunkt, da der ikke kan have været mange Spor tilbage af gammel Sæd og Skik. Til sidst skal endnu nævnes, at man i denne sorgelige Fattigdom endog maa benytte et patriotisk Digt, skrevet af en indfødt Kanarier¹⁾ — et Værk, der naturligvis er lige saa upaalideligt som Garcilaso de la Vega's berømte »Historia general del Perú«.

All i alt er der dog Oplysninger nok, til at man kan danne sig et vist — om end paa mange Punkter svagt og mangelfuldt — Billede af hine Øboers Levevis og Tankesæt, et Billede, som man da senere maa rette og forme paa efter vor Videns nuværende Standpunkt.

Øgruppens Indbyggere var gennemgaaende høje, kraftige Mennesker, og Kvinderne berømmes atter og atter for deres Skønhed; paa Lanzarote og Fuerteventura, de to Øer nærmest ved den afrikanske Kyst, var Befolkningen maaske noget højere og dens Hudfarve mørkere end andetsteds. For øvrigt lader det til, at en overordentlig stor Mængde af Guancherne var paafaldende lyse og havde langt, blondt Haar (»*crines habent longos et flavos . . . .*« Bocaccio), ja paa Tenerifes Nordkyst var de lyse saa udbredte, at Befolkningen vistnok overvejende bestod af dem. Da det vel maa betragtes som bevist, at Guancherne er nær i Slægt med Berbernes store Folkegruppe, kan dette Forhold dog for saa vidt ikke undre, som den Slags lyse Individer jo, især i Er-Rifbjergene, er saa overordentlig almindelige, at de sine Steder udgør næsten 10 % af den samlede Befolkning. Dog hævdes der mærkværdigvis, at de er ukendte i det sydlige Marokko blandt Chleuh²⁾, hvor de Kanariske Øers Urbeboere sprogligt set skal have deres nærmeste Frænder; men alle disse mere antropologiske Forhold skal vi iøvrigt senere i en anden Sammenhæng vende tilbage til. Lad os imidlertid nu kaste et flygtigt Blik paa Karakteren af denne Urbefolknings Kultur, den der i saa høj Grad forhavsede de indtrængende Evropæere.

Det var en Stenalderkultur; Metaller findes

¹⁾ Antonio de Viana: Autigüedades de las islas Afortunadas de la Gran Canaria . . . en verso suelto y octava rima . . . etc. Sevilla 1604.

Udgivet ved Franz von Löher i »Bibliothek des Literarischen Vereins in Stuttgart« (Bd. CLXV) under Titlen: Der Kampf um Teneriffa. Dichtung und Geschichte von Antonio de Viana. Tübingen 1883.

²⁾ M. Quedenfeldt: Eintheilung und Verbreitung der Berberbevölkerung in Marokko. (Zeitschrift für Ethnologie. Bd. XX--XXI. Berlin 1888—89).

intetsteds paa de geologisk set unge Øer, i hvert Fald ikke under tilgængelige Forhold, og følgelig var de ogsaa ganske ukendte for de oprindelige Indbyggere. I det hele taget var Kulturtrinet ikke videre højt, her er ikke Tale om herlige, gamle Kulturer som dem, Spanierne traf i Amerika, hvad der allerede af geografiske Aarsager ikke er vanskeligt at forklare. Thi de Kanariske Øer er, om man saa maa sige, en Blindgyde: for et Folk med primitive Søfartsmidler er det saare nemt at komme fra Afrika til Øgruppen, men derimod saare vanskeligt at komme tilbage igen. Den Kanariske Havstrøm løber nemlig her i Retning nordøst—sydvest, og en stor Del af Aaret (April—September) blæser Passaten desuden samme Vej, saaledes at en Baad fra det sydlige Marokko forholdsvis nemt kan føres hertil, mens Tilbagevejen af samme Grunde er næsten spærret. Saaledes har Guancherne i høj Grad manglet den Vekselvirkning, som Samkvem med andre Folkeslag foraarsager, og som er saa frugtbringende for enhver Kultur. Professor Dr. Hans Meyer, den kendte Andes- og Kilima Ndjaro-Forsker, er den første, der gør opmærksom paa denne *Völkerfalle*, som han kalder det.³⁾

Kulturtrinet paa det vestlige Øer, bortset fra Hierro, der paa en mærkelig Maade i mangt og meget slutter sig til Øst-Øerne, var gennemgaaende lavere end paa de østlige, noget der vilde være forstaaeligt, alene fordi Befolkningen her i dobbelt Forstand har været et »Randfolk«. Men ogsaa andre Forhold (vedrørende Øgruppens Bebyggelse) har i høj Grad gjort sig gældende paa dette Punkt. Ikke desmindre tør man sikkert med fuld Føje tale om en vis fælles-guanchisk Kultur.

II.

Oversigt over Kulturen.

Guancherne skildres først og fremmest som et Hyrdefolk, der drev sine umaadelige Hjorde til Græsning paa Bjærgene. Geder og Faar var deres vigtigste Husdyr, og Svinet, som man kendte i al Fald paa Øst-Øerne, synes ikke at have spillet nogen større Rolle. De store, halvvilde Hunde, som fandtes overalt, har muligvis givet hele Øgruppen Navn. Derimod er man vist berettiget til at tvivle, naar Hans Meyer hævder, at man ogsaa holdt Ok-

³⁾ Ueber die Urbewohner der Canarischen Inseln. (Festschrift für Adolph Bastian zu seinem 70. Geburtstag. Berlin 1896).

ser paa de østlige Øer; det lyder lidt utroligt, og han har desværre ikke oplyst, fra hvilken Forfatter han har denne sin Viden.

Men ogsaa Jordens Dyrkning havde Betydning for Guancherne, uden Tvivl en lige saa stor som Kvægavlen; af Kornsorterne var Byg og Hvede mest udbredt, desuden avlede man Kaal, Bælgrugter (Faba-Bønner og Vikke), samt Figner og Dadler, og i strænge Tider tog man sin Tillflugt til at indsamle de spiselige Rodstokke af en stor, vildtvoksende Bregne-Art. Høsten faldt efter da Cadamosto i Marts og April. Paa en Haandkværn knustes Kornet til Mel, der svagt ristet og blandet med Mælk eller Honning og Vand udgjorde Nationalretten, *gofio*, som man ser: Berbernes *kouskous* om igen, om end i en primitiv Form. Det eneste Avlsredskab, man kendte, var en Slags forbedret Gravestok eller, om man vil, en primitiv Hakke, bestaaende af en Træstok, til hvis ene Ende der var fastgjort et Bukkehorn. Kort sagt, Jordbruget var et typisk *Hackbau*; men det var intet Svedjebrug, derimod en virkelig Agerdyrkning med kunstig Vanding¹⁾. De hjærgfulde Øer egner sig fortræffelig for denne Avlsform, og Guancherne havde lært at drage Nytte af Naturens Velvilje. Øseværket, der oprindeligt ikke fandtes i Atlaslandene, kendtes heller ikke her, men Vandet blev ved Kanaler fra Bjærgbækkene ledet ud over Markerne, saaledes som det endnu er Tilfældet f. Eks. i Djebel Aurès. Galindo oplyser om, at dette kun fandt Sted, naar Regnen ikke faldt i rette Tid; man vil maaske studse og spørge, hvorfor brugte Guancherne ikke altid kunstig Vanding, naar de dog havde Anlæggene? Det ligger nærmest at antage, at det var for ikke ved en aarlig Overrisling at gøre Grunden for gennemvaad, for vi maa huske paa, at det ingenlunde drejer sig om regnfattige Egne. — Derimod lader Daddelpalmen, hvis Krav paa kunstig Vanding ellers næsten er blevet et Dogme for Botanikerne, efter Galindo's Udsagn til at have vokset vildt i Arkipelet, ligesom ogsaa Figentræet gjorde det. Dog kan det være, at her kun er Tale om forvildede Eksemplarer, som muligvis kan have vokset ved Kilder og andre meget fugtige Steder.

Lad os imidlertid gaa videre med Næringsvejene. Mindre vigtig end de nævnte var Fiskeriet,

¹⁾ Om Forholdet mellem Svedje og Ager se Professor H. P. Steensby's Afhandling: Nogle etnografiske lagttagelser fra en Rejse i Algier og Tunis 1908. (Geografisk Tidsskrift, Bd. XIX-XX. København 1909—10).

men dog var Befolkningen flere Steder udmærkede Fiskere, der ved Hjælp af Benkrog, Lyster eller Forgiftning af Vandet skaffede sig en værdifuld Forøgelse af Fødemidlerne. Vi kommer her naturligt til det Spørgsmaal: kendte Guancherne Baade? Det er givet, at Øerne kun kan være befolket af Mennesker, for hvem Skibsfart ikke var ukendt, men ikke desmindre er det efterhaanden gaaet over i Folks Bevidsthed, at Baade eller Kanoer under hvilken som helst Form var ukendt hos Guancherne. Dette berettes nemlig overalt i Kilderne. Skulde nu virkelig Kendskabet til Søfart være gaaet tabt efter Bebyggelsen — oven i Købet hos et Øfolk? Det vilde sandelig være et enestaaende Tilfælde, selv om man maa give Hans Meyer Ret i, at Naturforholdene med de stejle Kyster og Manglen paa Havne ingenlunde er heldige for en primitiv Befolknings Baadfarer. Og man kan jo ogsaa daarligt forkaste de gamle Kilders Avtoritet i et saa ligefremt Spørgsmaal. Nu finder man imidlertid hos Bethencourt's to Kapellaner, at Kongen over Handia, den sydlige Del af Fuerteventura, kaldes *le Roy payen*, hvad de nærmere betegner som »*celui qui estoit du costé de la Grand' Canarie*«; med andre Ord, den hedenske Konge paa Fuerteventura stammede fra Gran Canaria — og det er dog ikke let at tænke sig, uden naar der har været Forbindelse mellem Øerne indbyrdes: uden man har kendt en Slags Fartøjer. Saadanne omtales endvidere af den berømte, arabiske Geograf Mohammed-el-Edrisi i hans Beretning om en arabisk Ekspedition til Øerne¹⁾. Meget muligt har disse kun været Flaader af Grene, oppustede Gedeskind e. l., siden de ikke er faldet Spanierne i Øjnene, og uden Tvivl har Samkvemmet været yderst ubetydeligt; men at det har været der, tror jeg maa være hævet over al Tvivl.

En stor Del af Guancherne boede i Huler, som de havde indrettet sig i de vulkanske Bjærgarter, hvoraf Arkipelet for en Del bestaar; i den sydlige Del af Fuerteventura (?), paa Gomera, Palma og Tenerife (*«las cuevas de los reyes»*) holdt Befolkningen til i denne Slags Boliger; men forøvrigt var egentlig Husbygning ingenlunde ukendt, og Ruiner og Tomter af runde, straaetekte Stenhytter med Plads for indtil tyve Personer er bevarede til vore Dage (f. Eks. i Arguineguin-Dalen paa Gran Canaria). Selv Cisterner til Opbevaring af Regnvand nævnes

¹⁾ Denne Beretning findes oversat bl. a. hos Berthelot.

i det mindste for to af Øernes vedkommende, Lanzarote og Hierro; hvorvidt de fandtes andetsteds er tvivlsomt, men man maa i saadanne Tilfælde huske, at det at de ikke omtales, aldeles ikke behøver at betyde, at de heller ikke fandtes.

Et *casa honda* fra Fuerteventura.

(Efter Barker-Webb & Berthelot: Hist. nat. des îles Canaries).

Lad os nu engang træde ind gennem den lave, smalle Dør paa et saadant guanchisk Hus, og vi vil da herinde faa Ejernes Bohave at se; det er saamænd tarveligt nok: flade Siddestene, Lejer af Bregner, som dækkes under Skindtæpper, bemalede Kar og Fade af Ler eller Træ, nydeligt flettede Palmeblads-Kurve, Husfaderens Vaaben bestaaende først og fremmest af den 3 m. lange Lanse og forskellige Kastespyd, maaske tillige en Kølle eller en Stridsøkse med Basaltblad samt endelig — i hvert Fald paa Lanzarote — Bue med tilhørende Pile. Det er selvfølgelig meget vanskeligt at afgøre, om Buen aldrig har været kendt paa de vestlige Øer, eller om den virkelig har været det engang, og Kendskabet til den senere er gaaet tabt, saaledes som Tilfældet er f. Eks. i Polynesien. Her hænger dette Vaabens Forsvinden som bekendt sammen med Manglen paa Støvildt. Ogsaa paa Kanarerne mangler dette, hvad der har foraarsaget, at den spanske Læge Dr. Gregorio Chil y Naranjo opfatter Forholdet her analogt med det tilsvarende avstralske¹⁾.

Rustet paa den nævnte Maade kunde Manden rolig møde til Kamp, naar Krigsbavnerne flammede paa Fjældene — hvad hyppigt skete. Guancherne var nemlig et meget stridbart Folkefærd, ganske ligesom deres Frænder i Atlasbjergene er det den Dag i Dag, og noget Paaskud til at drage i Ledning lodes sjældent gaa unyttet hen. Kiv og Splid var der altid mellem Stammerne, og disse evindelige Fejder mellem de mange Smaastater, hvori hver

Ø var delt, skulde nok holde Mændenes krigerske Lyster i Aande. De gamle Forfattere beretter, at hvert Rige blev styret af en Konge, *mencey*, hvis Værdighed var arvelig indenfor hans Æt; de fortæller endvidere om Kroningsskikken paa Tenerife, der gentoges hvert Aar, hvor Fyrsten ved sin Forængers Knogler svor at ville være en god og retfærdig Hersker — om den mægtige Adelsstand, *guayr* eller *sigoñe*, der mange Steder ejede saa stor Indflydelse, om *tagoror*, »Tingstedet«, hvor det kongelige Raad, der tillige var den højeste Domstol, forsamlede sig o. s. v. Da vi imidlertid senere vil betragte disse Samfundsspørgsmaal lidt nøjere, gaar vi her kun løst hen over dem.

Idet vi nu skal tage fat paa Ægteskabsforholdene, skal jeg blot forudskikke den Bemærkning, at her er et af de Punkter, hvor der kunde synes at have været større Uoverensstemmelse mellem de enkelte Øer; men nu som altid maa man erindre, at ét er, hvad de gamle Forfattere mer eller mindre naivt og uforstaaende fortæller, noget ganske andet maaske, hvad der virkelig var Tilfældet. I ét er imidlertid alle enige: Kvinden nød overalt stor Agtelse — noget det smukke Køn hos Naturfolkene jo ellers ingenlunde er forvænt med. Paa Lanzarote herskede den mærkelige Form for Ægteskab, som man kalder Polyandri: det Forhold, at én Kvinde samtidig havde flere Ægtemænd. »*La plupart d'entre elles ont trois maris*«, siger udtrykkelig Bethencourt's Kapellaner, og hver af disse tre skiftedes da til at leve sammen med vedkommende Kvinde en Maaned ad Gangen, mens han, hvis Tur hertil det derefter var, maatte finde sig i at være hendes Tjener i samme Tidsrum. Dette højst mærkelige Forhold skal ogsaa have hersket paa Gran Canaria. Det sidste Sted fandtes tillige den besynderlige »første Nat«-Skik (*jus primæ noctis*). Før en ung Pige af Folket indgik Ægteskab med sit Hjertes udkaarne (eller rettere sagt snarere den, der betalte mest for hende), bragte Forældrene hende til en af de mægtige Adelsmænd, »*para que le llevase la flor de su virginidad*«, som Galindo udtrykker sig med ægte spansk Elegance. Efter hvad det lidet, som man kender til Lanzarotes Forhistorie, lærer os, skal Kongen her have kunnet ægte sin egen Søster. Paa de andre Øer lader derimod almindeligt Engifte til at have været Sædvane. Paa Gomera træffer man den sære »Ægteskabs-Gæstfrihed«, som man ogsaa kender andetsteds fra i Verden, f. Eks. fra Alëuterne, og det var — her som

¹⁾ Estudios históricos, climatológicos y patológicos de las Islas Canarias. I, 1. Las Palmas de Gran-Canaria 1876.

overalt — en blodig Fornærmelse mod Ægtemanden at afslaa hans mere end høflige Tilbud.

Af guanchiske Smykker har man ikke mange bevaret, og de har, saa vidt vides, heller ikke udmærket sig særligt hverken ved Skønhed eller Originalitet; mest udbredt var Halskæder af smaa, cylindriske Perler af brændt Ler. Men da havde man Bemalingen af Legemet til at raade Bod paa Prydelsernes Simpelhed, idet man trykkede Farvestofferne paa Kroppen ved Hjælp af smaa Lerstempler med gennembrudte Mønstre — noget, der straks minder om Mayaer, Quichéer, Mopaner og hvad de nu alle hed, disse mærkelige, gamle Kulturfolk i Yucatán og Mellemamerika.

Klædedragten var væsentlig ens overalt, selv om selvfølgelig den stedlige Smag og Ejerens Stand har kunnet foraarsage enkelte mindre Afvigelser: Mændene har foruden den lange, blødt garvede Skindkappe eller -kjortel, *tamark*, et lille Forklæde af Straa, hvis de da ikke nøjedes med Kappen alene, mens Kvinderne brugte fodsides Kjortler, ligeledes af Skind, og frem for alt sørgede for, at Barn og Fødder var vel skjulte. Den franske Konsul Berthelot mener dog desuden i Grave paa Gran Canaria at have fundet en Slags Tøj, flettet af Palme-fibre.

De store Lavamarker paa denne Ø, der nu til Dags gaar under Navnet *mal pais*, synes de gamle Guancher med Forkærlighed at have valgt til Gravpladser, og her lagde de da deres døde i dybe Grave, som de havde sikret mod Jordskred ved at klæde Væggene med Fyrreplanker eller Sten, saa at der paa en Maade dannedes en Slags underjordisk Gravkammer, og derover dyngedes der en Jordhøj. Det synes som om man har fyldt de dødes Bughule — Indvoldene blev vel taget ud — med Bærrene af en Terebintacé (*cneorum pulverulentum*), der forekommer hyppigt i Omegnen, uden Tvivl en Skik, der havde til Maal at forhale Forraadnens Indtræden. Ligets Hoved vender altid mod Nord (kun i ganske enkelte Tilfælde mod Vest), og man finder endnu hos det Levninger af Klædedragt, Skaar af Lerkar, en Stenøkse samt endelig nogle gaadefulde, smaa, pyramideformede Basaltstykker, paa hvis Grundflade man ser rudeformede Mønstre indridset.

Den omtalte Brug af *cneorum pulverulentum*'s Bær minder om den Balsamering, som Tenerifes Beboere udøvede, og som selvfølgelig har affødt mange mere eller mindre fantastiske Gisninger. Den

ærværdige Fader Espinosa siger paa sin lidt ubehjælpsomme Maade om dem, der var sysselsat med dette Hverv: »Disse Folk nød ingen Anseelse; de levede afsondret, man skyede deres Selskab, ti man betragtede dem som urene, eftersom de kun tømte Ligene. De derimod, der særlig gav sig af med at balsamere Legemet, kunde gøre Krav paa deres Medborgeres Agtelse.« Om selve Fremgangsmaaden siger samme Forfatter følgende¹⁾: »Den dødes Legeme blev lagt paa en Stenbænk, for at man, som det første Skridt, kunde skære det op og udtage Indvoldene. Man vaskede det to Gange om Dagen med koldt Vand, blandet med Salt, idet man sørgede vel for at gennemvæde Ører, Næsebor, Fingre, Tæer og alle de sartere Dele. Derpaa salvede man det med en Blanding af Gedesmør, stærkt duftende Urter, stødt Fyrrebark, Harpiks, pulveriseret Lyng og Pimpsten samt andre sammensnærende og tørrende Midler, hvorefter man udsatte det for Solen i fjorten Dage. I dette Tidsrum sang den dødes Slægtninge til hans Pris og hengav sig til Sorg. Naar Liget var godt tørret og var blevet meget let, indhyllede man det i Faare- eller Gede-huder, der var garvede eller raa, alt efter den dødes Rang, og man forsynede det med et Mærke, for at man kunde kende det i paakommende Tilfælde. Efter denne Behandling blev det baaret til en af Gravhulerne, der brugtes i dette fromme Øjemed og laa paa næsten utilgængelige Steder. De Lig, man anbragte i Grave (?), stod oprejst mod Grotens Væg, de andre laa Side om Side paa en Slags Forhøjninger af Grene af Enebær, *visnea mocanera* eller andre uforgængelige Træsarter.« Ikke faa af disse Mumier — *xaxo* kaldte Guancherne dem — er bevarede til vore Dage; de mandlige har altid udstrakte Arme, mens Kvindernes er krydsede over Brystet. Ligbehandlingen paa de øvrige Øer har vistnok været noget lignende som her.

Der herettes, at Guancherne i hvert Fald paa Gran Canaria og paa Palma troede paa et højeste Væsen, en almægtig og god Gud, der boede i Himlen og styrede Stjærnernes Gang. Denne Beretning stammer imidlertid fra en Tid, da Folket enten ganske var gaaet over til Kristendommen, eller da deres gamle Tro fra først til sidst var gennemsyret af nye Tanker, saa denne øverste Guddom hører vist rettest hjemme paa de samme lykkelige Jagt-egne som »den store Aand« og deslige Fremtonin-

¹⁾ Citeret efter Berthelot.

ger. De indfødtes Religion var uden Tvivl en lignende Blanding af Sjæle- og Naturdyrkelse, som man finder næsten overalt paa et saadant Kulturtrin. Et af de Navne, man har ment tilhørte »den øverste Gud«, har, som saa ofte i lignende Tilfælde, vist sig at betyde Solen. Ellers var Bjærgdyrkelsen vel mest udbredt. Paa Palma i den dybe Caldera-Dal findes en vældig, obelisk-formet Klippe-spids, som de indfødte kaldte *Idafe*. Med Angst og Bæven nærmede de sig til den; en raabte da: »Fald du, *Idafe*?« og en anden (Præsten?) svarede: »Giv den, og den vil ikke falde!« Paa Tenerife tilbad man selvfølgelig det skykransede Pico de Teyde; men senere, da kristne Forestillinger sneg sig ind blandt Folket, blev det uden Tvivl ved Missionærernes Hjælp lavet om til, at Vulkanens »Aand«, *Guayota*, var den onde i egen Person, og det sydende Dyb hans Flammehelvede. Som Minde herom kaldtes Tenerife i ældre Tid almindelig Helvedøen (*Isla del Inferno*).

Her kan man maaske passende minde om, at et Naturfolks overnaturlige Væsner — der for det selvfølgelig er lige saa naturlige som enhver direkte sanselig Genstand — deres »Guder« med andre Ord, aldrig er »gode« eller »onde«, men kun mægtige. Man føler sig som de smaa, derfor skyr man at krænke dem, derfor ofrer man til dem, alt af rent egenkærlige Grunde; var man sikker paa, at de ingen Magt ejede, vilde ingen bryde sig om dem — i saa Fald havde man jo intet at risikere; intet Naturfolk beder heller om nogen positiv Lykke, blot om det negative, at Guderne vil lade Verden skøtte sig selv og ikke gribe ind for at volde Skade. Det vilde sikkert ogsaa være galt at sige, at Befolkningen paa Hierro bad de to Vindguddomme, *Eraoranhan* og *Moreyba*, om at sende Regn, naar den glødende Ørkenvind fra Afrikas Fastland havde bragt Tørke for længere Tid. De bad dem snarere om ikke at være vrede og holde de længselsfuldt ventede Skyer tilbage. Hvis de almindelige Ofre ikke hjalp, da førte en Olding det tørstende Folk til den fjærne Klippehule, hvor *aranfaybo*'en, den hellige Gris, blev opfodt. Han begav sig ene ind i den indviede Grotte, hentede Dyret og viste det, højt løftet i Hænderne, frem for den samlede Skare. Derefter slap man det løs, og indtil den første Regn faldt, lod man det strejfe frit om paa Markerne. Kunde de højere Magter ikke tages med det gode, maatte de tages med det onde, og lige saa længe de viste sig unaadige, maatte de hellige Dyr pænt

sørge for sig selv! For øvrigt sagdes *Eraoranhan* mest at tage sig af Mændene, mens *Moreyba* værnedes om det smukke Køn.

Guderne betjentes af Præster og Præstinder af den sædvanlige Shaman-Type, og de virkede sandsynligvis med samme Midler her som overalt i Verden, men det er værd at lægge Mærke til, at de dog havde drevet det saa vidt i Kirurgien, at de kunde — hvad flere Hovedskaller viser — foretage Trepanationer med heldigt Udfald. Denne Operation øvedes ved Skrabning, ikke som hos Berberne i Djebel Aurès ved at bore flere Smaahuller i en Kres og derpaa fjærne det mellemliggende Stykke¹⁾. Disse Shamaner sørgede vel ogsaa for Tidsregningen, der var ordnet efter Maaneskiftet.

For Fuerteventuras Vedkommende nævnes smaa, runde Tempelbygninger, som laa paa de højeste Bjærgtoppe, og hvor man ofrede Guderne Mælk og Smør, vel ogsaa undertiden en Ged eller et Faar. Her fandtes Gudebillederne. Boccaccio taler om et, forestillende en Mandsskikkelse med en Kugle i den ene Haand, som den portugisiske Ekspedition bragte med hjem til Lisabon. Efter en Beskrivelse sammesteds af nogle andre Idoler, som hine gamle Søfarere fandt, har de ikke altid været af en Natur, saa at de ligefrem egnede sig til offentlig Fremvisning i et Musæum: som enhver anden menneskelig Aandsværdi tydes Begrebet »anstændig« nu engang vidt forskellig rundt om i Verden.

Guancherne var et muntert og livsglad Folk; deres gymnastiske Færdighed grænsede saa at sige til det utrolige, og til Tider er man næsten tvunget til at tvivle om de gamle Forfatteres Sandruhed, naar de skildrer deres Idrætter. De elskede Dans og Fløjtespil, ja Boccaccio siger, at »de dansede næsten paa fransk Manér.« Men da fordunkledes med ét deres Himmel, og fremmede Voldsmænd brød som et Uvejrs ind over dem; da forstummede Sangen mellem Fjældene, deres Smidighed og Kraft fandt nu Anvendelse i Kampen for den hjemlige Arne, og da var deres Dage talte. Efter Slaget ved La Laguna hærgedes Tenerife af den skrækkelige Pest, hvis Minde endnu lever under Navnet *Madorro*, og den hortrev efter Sagnet de sidste faa, uafhængige Guancher. Men endnu kan man finde

¹⁾ F. von Luschan: Ueber eine Schädelsammlung von den Kanarischen Inseln. (Tillæg til Dr. Hans Meyer: Die Insel Tenerife. Berlin 1896).

enkelte Ord i Bøndernes Maal, der aabenbart er Levninger fra Urbefolkningens gamle Sprog, endnu laves *gofio* som i de lykkelige Dage, da Øgruppen var sine Beboeres hele Verden, og endnu kan man i afsides Egne støde paa Typer, der i den Grad minder om de oprindelige Indbyggere, at man næsten tror at befinde sig i hine svundne Tider. — Som Element i de Kanariske Øers nuværende Befolkning lever det endnu, men som Nation er det forsvundet, dette gamle Folk, om hvem man sagde, at det havde saa mange naturlige Dyder og saa faa Laster!

III.

Forskelle i de enkelte Øers Kultur.

Jeg har nu forsøgt at give et kort Udsyn over den Kulturtilstand, som herskede paa det Kanariske Arkipel, før Evropæerne kom hertil. Og maaske vil man have faaet det Indtryk, at der dog i Virkeligheden var en ret stor Forskel mellem de enkelte Øer; selv ved en flygtig Betragtning kunde det uden Tvivl synes saa: man finder jo Hule- og Hytteboere, Balsamering og Gravlægning, Polyandri og Engifte o. s. v. Lad os imidlertid se lidt paa disse Forhold, lad os prøve paa at undersøge, hvor meget og hvor lidt disse Forskelligheder i Virkeligheden betyder, hvis man vil danne sig en Mening om Øernes Bebyggelsesforhold paa et etnografisk Grundlag.

Hvad Erhvervet angaar, da kan vi straks slaa fast, at det var det samme overalt: Faare- og Gedehold i stor Stil samt en virkelig Agerdyrning med Benyttelse af kunstig Vanding. Rigtignok hævder Galindo, at man aldeles ikke kendte nogen Planteavl paa Palma, men det er i og for sig lidt sandsynligt, og intet andet tyder paa, at han har Ret i denne Paastand. Til de to nævnte Næringsveje kom endvidere overalt Fiskeriet; Hovedbestanddelen af Føden, *gofio*, lavedes paa samme Maade overalt i Øhavet. — Dragten var væsentlig den samme overalt, og dette gælder vistnok til Dels Religionen, i hvert Fald hvad Grundtrækkene angaar.

Gaar vi over til at betragte Boligerne, véd vi paa Forhaand, at der var to Slags: Huler samt Huse af Sten enten med Tag af samme Stof, af Jord eller af Palmeblade og Løv. Disse Hytter findes væsentlig kun paa de østlige Øer: Lanzarote, Fuerteventura og Gran Canaria samt paa Hierro, der i mangt og meget nærmest slutter sig til

Øst-Øerne. Derimod forekommer Huler overalt i Arkipelet. Dette kunde ganske vist i høj Grad se ud, som om Stenhusenes Forekomst hang sammen med en mulig yngre Bestanddel af Befolkningen, og Dr. Hans Meyer m. fl. er ogsaa af denne Mening; yderligere opfatter han Hulerne som noget helt igennem primitivt. Man kan dog rejse flere Indvendinger herimod. Ved at gaa til Hierro vil vi finde, at Hulerne hovedsagelig fandtes ved Kysten, men Stenhusene inde i Landet. Hvis Husene skyldtes det før omtalte nyere Befolkningselement, maatte man snarere vente at finde det modsatte. Endelig er disse Huler vist slet ikke en saa primitiv Boligform, som Hans Meyer vil gøre dem til. Han, der ganske rigtigt indser, at den guanchiske Kultur i meget ligner den yngre neolitiske i Evropa, anfører ogsaa Hulebeboelsen som et neolitisk Træk; men dette er uden Tvivl galt, da det tværtimod er en Skik, som paa en enkelt Undtagelse nær tilhører den tidligere, palæolitisk Tid og Campagnien-Perioden¹⁾. Og da er det kun naturlige Huler, som Talen er om, mens det her i mange Tilfælde er en virkelig Hulegravning, en Hulebygning kunde man næsten sige, saaledes som vi endnu finder den hos adskillige Berberstammer i Atlaslandene. Videst udviklet er dette i Matmatabjærgene i den sydlige Del af Regentskabet Tunis, hvor baade vor Landsmand Kaptajn Daniel Bruun²⁾ og senere den tyske Forsker Dr. P. Traeger³⁾, som begge selv har rejst i disse Egne, kommer til det Resultat, at Hulernes Forekomst først og fremmest skyldes Hensynet til Forsvar. Dog er det i forbigaaende sagt interessant at se, hvorledes denne Hulebygning i Virkeligheden er nøje forbundet med det store Bælte af Ørkener og Ørkenstepper, der omtrent under Krebsens Venderkres strækker sig fra Sâharâ gennem Vest- og Centralasien til det nordlige Méjico (mens denne Boligform derimod aldrig forekommer ved de tilsvarende regnfattige Egne paa den sydlige Halvkugle, hvor rigtignok ogsaa hele Kulturtrinet gennemgaaende er lavere) — noget, der kunde pege paa, at de geografiske Faktorer muligvis havde større Betydning end Bruun og Traeger mener.

Men tilbage til Kanarerne! I de sten- og jordtækte Huse (*casas hondas*), der tilmed ofte var gra-

¹⁾ Se f. Eks. Sophus Müller: De forhistoriske Tider i Europa. (»Verdenskulturen«. Bd. II. København 1906).

²⁾ Huleboerne i Syd-Tunis. København 1895.

³⁾ Die Troglodyten des Matmata. (Zeitschrift für Ethnologie. Bd. XXXVIII. Berlin 1906).

vet halvt ind i Bakkeskrænterne, mener Dr. R. Verneau kun at finde en Udvikling fra Hulerne¹⁾. Da imidlertid dog ogsaa naturlige Huler benyttes ved Siden af de andre, antager den omtalte franske Videnskabsmand, at eftersom de kunstige Huler er sjældnere vesterpaa i Øgruppen i Forhold til de anvendte naturlige, maa Gravningen være noget nyere tilført. Saaledes naar han forsaavidt til samme Resultat som Hans Meyer, nemlig en Paavirkning udefra, kun at han ikke sætter Hus-, men Hulebygningen som dette senere indkomne. I enkelte af de kunstige Huler finder man forskellige geometriske Mønstre malede paa Væggen, hvorimod saadanne Prydelser ganske mangler i de naturlige.

Saa kommer vi til Ægteskabet: overalt herskede der Engifte undtagen paa Lanzarote, hvor samme Kvinde havde flere Mænd; desuden finder vi »Ægteskabs-Gæstfrihed« paa Gomera, »første-Natsretten« paa Gran Canaria, og paa Lanzarote det Forhold, at Kongen kunde tage sin egen Søster til Hustru. Denne sidste Skik mener Galindo ogsaa fandtes paa Tenerife, men Espinosa, der dog var Guancher-Tiden nærmere end denne Forfatter, skriver udtrykkelig, at Ægteskab med Mor og Søster var forbudt, hvorimod alle andre Grader var tilladt. Derimod er der snarere Grund til at antage, at denne Skik ogsaa herskede paa Fuerteventura, hvis Kultur ellers i et og alt er den samme som Lanzarotes.

Kan man nu bygge noget paa disse afvigende Ægteskabsforhold? Først maa vi se bort fra første-Natsretten og »Gæstfriheden«; disse to Skikke berører kun overfladisk Sagens Kærne, deres Forekomst siger i Virkeligheden intet om Ægteskabet i sig selv, og de kan godt have hersket paa de andre Øer, uden at Spanierne mærkede noget til det: man kan jo nemlig ikke godt paastaa, at disse kom Guancherne som kære Gæster, hvem man maatte hædre paa bedste Maade. Da først rolige Tider indtraf i Landet, var Urbefolkningen omvendt til Kristendommen, og saa søgte de naturligvis i ædel Harme at rense deres Forfædres Minde for den Slags Skikke, der nu maatte staa for dem som Indbegrebet af al Vederstyggelighed. Allerede Galindo skriver, at paa hans Tid, ca. 1632, nægtede Tenerifes Beboere paa det ivrigste, at den omtalte *jus primæ noctis* nogensinde havde været øvet her, skønt

¹⁾ Habitations, sépultures et lieux sacrés des anciens canariens. (Revue d'Ethnographie. Tome VIII. Paris 1889).

man faktisk véd (han selv ogsaa), at dette ikke er Tilfældet. Der er da Polyandriet tilbage. Undersøger vi Forholdene ved Ægteskabet, som vi finder dem hos Naturfolkene den Dag i Dåg, vil det snart gaa op for os, at dette er en fuldstændig borgerlig Institution, ja oftest næsten en ren og skær Handel, hvor religiøse Momenter kun yderst sjælden spiller med ind; naar Manden i Tilfælde af Ægteskabsbrud har Ret til at dræbe enten sin Hustru eller sin Medbejler eller maaske begge to, da er det ingenlunde paa Grund af »Ægteskabets Hellighed«, men udelukkende fordi der her forefalder en Krænkelser af Mandens Ejendomsret af den mest gravevende Art, den groveste Form for Tyveri, der overhovedet kan tænkes. Hos de samme Stammer, hvor Ægteskabsbrud straffes med Døden, hersker der meget ofte den største Løshed i Sæderne mellem de unge, ugifte Mænd og Piger. Med andre Ord: Moralen, som vi forstaar den, har intet med Ægteskabet at gøre, det er en Forretningssag, og Manden køber saa mange Kvinder, han har Raad til og Brug for. Hos Naturfolkene er der derfor i Reglen principielt intet til Hinder for, at en Mand kan leve i Polygami, om han har Lyst til det; det afhænger ene og alene af hans Pengepung, og hvorfor skulde Guancherne danne en Undtagelse? Nu er Polyandriet netop et omvendt Flerkoneri, om man saa maa sige; her er det et Par Brødre eller nære Venner, som slaar sig sammen om at købe en fælles Hustru, hvorfor man næsten altid vil finde, at denne Skik hører hjemme i forholdsvist fattige Egne og paa Steder, hvor Kvinderne af en eller anden Grund er betydelig færre end Mændene: hvor de er relativt højt i Pris. Og Fuerteventura og Lanzarote er netop de fattigste Øer i hele Arkipelet.

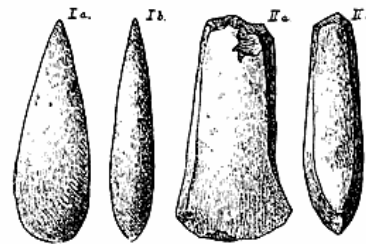
Disse Ægteskabsforhold lærer os i Virkeligheden intet, ganske simpelt fordi Naturfolkene Ægteskab i Følge sin egen Natur er uden Regler. Uden Regler! Dog nej, et Punkt maa undtages: Hensynet til Blodskam. Og her møder vi noget interessant paa disse to Øst-Øer, nemlig at Kongen maatte ægte sin egen Søster. Hos alle Naturfolk findes der strænge Forskrifter for de forbudte Slægtskabsgrader, uden Tvivl har det ogsaa været saaledes paa de vestligere Øer, sandsynligvis ogsaa for Folkets store Masse paa Lanzarote og Fuerteventura, men den Forklaring, som jeg mener er den naturligste i dette Spørgsmaal, skal jeg fremsætte senere i Forbindelse med andre Forhold.

Jeg har allerede tidligere i denne Afhandling gjort opmærksom paa, at visse Træk peger henimod en Sammenhæng mellem den egentlige Balsamering f. Eks. paa Tenerife og Gravlæggelsen f. Eks. paa Gran Canaria. Skønt Balsamering hyppigst forekommer mod Vest, skal den dog ikke have været ganske ukendt paa denne sidstnævnte Ø, ej heller paa Fuerteventura. Her fyldte man jo desuden altid Ligets tomte Bughule med Bærrene af *cneorum pulverulentum*, og jeg synes, dette viser, at vi ogsaa paa det foreliggende Punkt kun har at gøre med en Gradsforskelse, ikke en Væsenforskelse. Dette, mener jeg, kan man endog udstrække til selve Gravformen. Guancherne anbragte deres Mumier i Klippehuler, mens de derimod gravlagde de Lig, der ikke i egentlig Forstand blev balsamerede. Nu er det imidlertid — for at gaa til de kendte forhistoriske Forhold i Evropa — almindelig antaget, at Dysserne har deres Oprindelse i Klippegrave, ja er homologe med Ægyptens vældige Pyramider. Analogt med Dysserne, tror jeg, at de guanchiske Grave har udviklet sig af Klippehulerne, thi man beklædte Gravenes Vægge med Sten eller Træ, saa at de dannede et helt Gravkammer, og man tuede en Jordhøj over dem. Man har endog fundet Grave, der fuldstændig var beklædt med Sten, uden dog, saa vidt jeg véd, at søge denne ret nærliggende Forklaring herfor. Fra Klippehuler er man gaaet til de dybe, smalle Stenkamre, derfra til at benytte Træet. Det viser en Udviklingsrække aldeles parallel med den af Verneau opstillede for Boligens Vedkommende: Klippehuler — Stenhuse, Klippegrave — Stengrave. En saadan nær Forbindelse mellem Bolig og Grav er ikke noget nyt og skyldes religiøse Forestillinger. I begge Tilfælde er Stenvæggene bygget paa ganske lignende Maade, idet store Blokke uden noget Bindemiddel er stablet ovenpaa hverandre.

Gravgods medgaves altid, og de saaledes fundne Sager vil ved nærmere Eftersyn vise os noget, som er af største Betydning for Spørgsmaalet om fælles Kultur eller ej paa de Kanariske Øer. Det er en kendt Sag, at paa de vestlige Øer (med Undtagelse af Hierro) stod Pottemagerkunsten paa et meget lavt Trin; de fundne Kar er vinde og skæve, overalt ser man Aftryk af Fingre, og deres Udsmykning bestaar i tarvelige Linjemønstre, som med Neglene er indridset i Leret, mens det endnu var vaadt. Af en ganske anden Art er Sagerne fra Øst-Øerne og Hierro; her støder man paa glatte, smukt

forarbejdede Kar med malede Ornamentter, og mange viser vistnok tilmed ny Formtyper.

Men Gravgodset klargør os endnu mere. Hele Kulturen stod som bekendt paa et Stenalder-Standpunkt; imidlertid kan der inden for en Stenalder være mange Trin, saaledes ogsaa her. Mens vi fra Vest-Øerne — stadig uden Hierro — kun kender tilhugne Redskaber, saa brugte de østlige Guancher Økser af Basalt, som foruden Tilhugningen

Slebne Kloromelanit-Økser fra Gran Canaria.
(Efter Revue d'Ethnographie).

ganske utvetydigt viser en Slibning. Ja, paa Gran Canaria har man fundet enkelte slebne Økser af Kloromelanit, en Bjærgart, som aldeles ikke forekommer noget Steds i Øhavet. Disse (8 Stykker) kan man efter Formen henføre til tre forskellige Typer¹⁾.

Et andet Punkt, hvorved Befolkningen paa Hierro og Øst-Øerne bestemt udskilte sig fra de øvrige Guancher, var deres Kendskab til Skrift. Men, vil nogle maaske udbryde, var denne ikke udbredt overalt i Arkipelet, har man ikke fundet Skriftegn ved Belmaco paa Palma, der jo ellers i sin Kultur er en udpræget Vest-Ø? Dr. Verneau, der har undersøgt Forholdene paa Stedet, klargør imidlertid, at her kun kan være Tale om den Slags velkendte »Inskriptioner«, der er udbredt sporadisk overalt i Verden, i Norden under Navnet Helleristninger, i Vestindien og Venezuela som de saakaldte »karaibiske Indskrifter«; thi af de fem og tyve Tegn ved Belmaco er ikke mindre end tyve Spiraler²⁾. Ordet »Skrift« er paa Forhaand udelukket ved Tegnenes hele tilfældige og ikke almen-vedtagne Karakter, men hermed være ikke sagt, at deres Ophavsmand ikke har ment noget bestemt med dem; dog er det unægtelig mere end tvivlsomt, at man

¹⁾ Dr. R. Verneau: L'industrie de la pierre chez les anciens habitants de l'archipel canarien. (Revue d'Ethnographie. Tome VI. Paris 1887).

²⁾ Les inscriptions lapidaires de l'archipel canarien. (Revue d'Ethnographie. Tome I. Paris 1882).

nogensinde skulde komme til en Forstaaelse af dem. Gaar vi derimod til Hierro, Gran Canaria eller Fuerteventura, saa finder vi virkelige Indskrifter rundt om paa Klipperne, forfattede i et og samme Alfabet, der tilmed frembyder en slaaende Lighed med de saakaldte »libyske«; dette benyttedes som bekendt overalt i Atlaslandene, før arabisk Kultur omformede hele Aandslivet, og lever endnu paa Øen Djerba i Gabèsbugten og under Navnet *tefinagh* hos Tuaregerne i Sâharâ.

Desværre maa vi i dette Spørgsmaal om den indbyrdes Sammenhæng i Kulturen mellem de enkelte Øer se omtrent ganske bort fra Sproget, der ellers er et saa udmærket Hjælpemiddel under slige Omstændigheder. Det er kun yderst sparsomme Rester, der er bevaret af Guanchernes Modersmaal, i alt kun nogle Hundrede Ord og knap en halv Snes fuldstændige Sætninger. Dette har ganske vist været nok til at fastslaa dets Stilling overfor andre Sprog, men til en Inddeling i Dialekter strækker disse sørgelige Stumper ikke. Vi véd fra de spanske Erobrere, at der fandtes ret store Forskelligheder mellem de enkelte Øers Maal, men det er ogsaa alt; derimod kan vi se, at Grundstammen for dem var fælles. Efter Berthelot havde Lanzarote og Fuerteventura ét Sprog, hvad der er meget sandsynligt, og paa samme Maade skulde efter hans Mening Hierro og Gomera være knyttet sammen, men i Betragtning af de nævnte Afvigelser i kulturelle Forhold lyder dette sidste rigtignok ikke meget troligt. —

Hvis man nu ganske kort vil sammenfatte Resultaterne af disse Betragtninger, tror jeg, man kan slaa følgende Punkter fast:

1. Der har paa alle de Kanariske Øer hersket en og samme Grundkultur, hvortil der for de østlige Øers Vedkommende er kommet enkelte ny Elementer. Dog maa ikke alene Husbygning, men ogsaa Gravlægning snarere opfattes som en videre Udvikling paa gammelt Grundlag end som noget i sit Væsen nyt, hvad tidligere er ment.

2. Paa Grund af disse Forhold kan man dele den guanchiske Kultur i et ældre, geografisk set vestligt Trin og et yngre, østligt Stadium, det sidste omfattende Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria samt Hierro, der trods sin Beliggenhed nærmest slutter sig hertil. Særlig ejendommeligt og nyt for dette Omraade er Hulegravning, de slebne Vaaben, de smukke, malede Lersager, det libyske Alfabet og maaske Buen (jævnfør foran!).

3. Ved Søster-Ægteskabet i Fyrsteslægten og enkelte Samfundsforhold, som vi senere skal komme til at omtale, men derimod ikke ved den almindelige Kultur, synes de to østligste Øer, Lanzarote og Fuerteventura, atter at indtage en ejendommelig Særstilling inden for denne Kres. —

Hvorfor har da Udviklingen pludselig paa de østlige Øer taget en saadan Retning, at man gik fra Huleholiger til Stenhuse og fra Balsamering til Gravlægning? Den ny Pottemagerkunst, de slebne Vaaben o. s. v. giver Svar derpaa: Her maa være kommet frisk Blod til den gamle Slægt, et ungt, viljestærkt Folk maa have vendt Afrikas solsvedne Bjerge Ryggen og stævnet mod de lykkelige Øer for dér at søge sig nye Bopladser, efter som Hjemstavnens blev det for trangt. At det allerede ved sin Komme kendte Slibning af Sten, viser de fundne Økser af Kloromelanit; vi skal for Boligens vedkommende indskrænke os til at gøre opmærksom paa, at Udviklingen fra den gravede Hule til Stenhytten ikke er sikkert bundet til Arkipelet; i Marokko skal en lignende Hustype være i Brug, og under gunstige Naturforhold er det ikke usandsynligt at en ældre Boligform kan leve videre Side om Side med en yngre.

Disse Indvandrere har da især slaaet sig ned paa de Øer, der laa Fastlandet nærmest, men hvor der rigtignok fandtes en Befolkning i Forvejen, hvis Kultur gik op i en højere Enhed med deres egen; for denne ældre Befolkning blev ikke forjaget, dertil var den for talrig, men den optog efterhaanden det nye Element i sig og voksede sammen med det. Ganske vist kan man af Skeletfund se, at dette i Tidens Løb har udbredt sig over hele Arkipelet og overalt har været med til at danne den Befolkning, som Spanierne traf (en af Grundene til at bibeholde »Guancher« som Fællesnavn), men deres kulturelle Indflydelse var og blev ringe i den »vestlige Kres«. Naar alligevel Hierro, skønt det er den vestligste af alle Øerne, i saa høj Grad har nydt godt af denne Bebyggelse, da er Forklaringen lige til. Adgangen til Hierro er fri; den ligger uden for den egentlige Kæde eller Bue, og Indvandrerne kan fra Gran Canaria direkte gaa over til den uden først at have gjort sig til Herrer over de østligere liggende Tenerife og Gomera.

De særlige Forhold paa Fuerteventura og Lanzarote skal vi snart komme tilbage til.

Indflydelse — enten nu som Chleuh ved Høje Atlas's Nordrand af den marokkanske Regering og enkelte Stammer i Algier og Tunis af Franskændene, eller ogsaa som i Oaserne ved Ørkenranden, hvor Paavirkningen sker fra Nomaderne. »De temmelig mægtige Konger, som vi ser i Numidien, Mavritanien og Getulien paa de puniske Kriges Tid, synes snarere at have været Kondottierer, Hververe af Rytter-Nomader end virkelige Fyrster i arvelige Slægter, der støttede sig til et Lensvæsen¹⁾«.

Blandt Kabylerne er hver Landsby-Kommune, *khsar*, en selvstændig Stat, og folkeforsamlingen, *djemâa*, hvortil enhver voksen Mand ikke alene kan, men skal give Møde, er den eneste lovgivende, dømmende og udøvende Myndighed. I Djurdjurabjærgene er alle ligestillede, og hvert Individ har kun én Stemme i Forsamlingen; *marabut*'ernes religiøse Adelskab er fremkommet under Islâms Paavirkning og har oprindelig intet med Kabylernes Samfund at gøre. Til at besørge de løbende Forretninger vælges en Embedsmand, *amin*, der imidlertid kun er Folkets Repræsentant og altid maa henvende sig til Forsamlingen ved den mindste Lejlighed. Han kan afsættes, hvad Øjeblik det skal være, men viser han sig som en god *amin*, kan han blive i sin Stilling paa ubegrænset Tid. Man har Tilfælde, hvor en Mand har beklædt denne Post i ti Aar og derover. *Amin*'en er den oprindelige Embedsmand i Kabyler-Landsbyen; Værdigheden som Forstander for Stedets Moskê, *ukil*, stammer i Følge sin egen Natur først fra en meget sen Tid, mens der næppe kan være Tvivl om, at *amin*'en er den ældgamle Boplads- og Hordehøvding, Landsbyens dygtigste Erhverver og vældigste Krieger, som paa Grund af sine Ævner, og kun derfor, ejer en vis Magt mellem sine Fæller. Saaledes finder vi ham endnu den Dag i Dag blandt Indianerne i Sydamerikas uigennemtrængelige Regnskove, mellem de avstralske Ødemarkers forkuede Beboere og hos Buskmændene paa Sydafrikas Stepper. Berberne har givet dette primitive Styre fast Form; Høvdingen bliver virkelig valgt, han har sine engang fastslaaede Hverv, og Landsbyens Mænd samles regelmæssigt til en Folkeforsamling.

Lad os da se, hvorledes Sagerne stod paa de Kanariske Øer. Paa de to østligste, Fuerteventura og Lanzarote, fandtes et despotisk Monarki, hvad der imidlertid maa skyldes visse, ganske sær-

egne Omstændigheder. Men forøvrigt udtrykker Dr. Hans Meyer vist den gængse Opfattelse, naar han i sit Værk »Die Insel Tenerife« siger, at »de gamle Kanarieres Samfunds- og Statsordning var overraskende langt fremskreden«. Sagen er nemlig, at man fra de gamle, spanske Forfattere har arvet Forestillingen om store Konger og et mægtigt Adelskab, der beherskede Øgruppen, og de méjicanske og perúanske »Kejseres« sørgelige Fiasko lader ikke til at have vakt Kritikken over for de guanchiske Fyrster. Hans Meyer maa da ogsaa lidt længere fremme indrømme, at »han (∴ Kongen) var dog ikke Statens Tyngdepunkt; dette var derimod den almindelige Bygde-Forsamling, der ogsaa udøvede Retsplejen«. Berthelot mener i Lighed hermed, at paa Øerne — undtagen de to østligste — var Kongemagten kun et Skin, mens Staterne i Virkeligheden var en Slags Adelsrepublikker. Var Kongemagten her da arvelig? Nogle spanske Forfattere antager det, men Luigi da Cadamosto hævder, at paa Tenerife valgtes Kongerne paa Grund af deres personlige Magt og ikke i Kraft af nogen Arvefølge; saaledes har det selvfølgelig ogsaa været paa de andre Øer, stadig bortset fra Lanzarote og Fuerteventura. Og for Resten maatte denne Konge altid henvende sig til Raadet, Adelsforsamlingen, i alle vigtigere Tilfælde. En af hans betydningsfuldeste Pligter var, i Følge Spanierne, at uddele Jord til sine Undersaatter, thi al Jorden tilhørte ham, og ingen havde Ret til at sælge den ham tildelte Grund. Dette peger rigtig nok afgjort i Retning af kommunal Fællesjord, der aarligt udstykkedes mellem Landsbyens Beboere og paa Grund af sin egen Natur ikke kunde afhændes til andre. Blandt Kabylerne er Særeje nu forlængst opstaaet, da Djurdjurabjærgene er uhyre tæt befolkede, men i Aurès findes endnu de nærmere Jorder som Særeje, *melk*, de fjærnere som Fælleseje, *arch*. I Matmata er Overgangen fra det ene til det andet sket for ikke lang Tid siden.

Disse guanchiske Kongers Magt var indadtil meget lille og udadtil ikke større; paa Palma, en Ø paa Størrelse omtrent med Bornholm, og hvis Indre tilmed for en stor Del er ubeboeligt, fandtes ikke mindre end tolv selvstændige Fyrster. Naar vi saa hertil føjer, at Kroningskikken paa Tenerife gentoges hvert Aar, synes jeg, man bliver nødt til at berøve hine »Konger« Purpurets Pragt og iføre dem en slet og ret valgt Landsby-Forstanders beskednere, men mere forstaaelige Klædebon, kort sagt degradere ham til *amin*. »Kroningen« bliver da lig det

¹⁾ E. Renan: La société Berbère. (Revue des deux mondes. 2. période, tome CVII. Paris 1873).

aarlige Valg. Under ganske usædvanlige Forhold kaarer flere Kabyler-Landsbyer en Forstander for hele Stammen, en *amin-el-arch*; paa samme Vis kunde flere guanchiske »Stater« slutte sig sammen om en enkelt Fører, men Forbundet løstes igen lige saa let, som det knyttedes. Jeg skal forøvrigt i denne Sammenhæng gøre opmærksom paa, at Berthelot i flere af de overleverede Ord mener at genkende den berbiske Betegnelse for en Stamme, *ait*.

Men da rejser der sig den Vanskelighed, hvorledes man skal forklare, at der paa de Kanariske Øer fandtes en Adelsstand og et Folk, nu vi netop har set, at hos de bosiddende Berbere er alle lige. Imidlertid vil man ved en Undersøgelse af den guanchiske Adels Forretligheder se, at disse i Virkeligheden kun bestod i, at de som Krigere fortrinsvis dannede Hæren og endvidere udgjorde den Forsamling, for hvilken *mencey*'en, de Kanariske Øers *amin*, var Formand. Denne Forsamling var altsaa ganske lig Kabylerne *djemâa*, og i intet som helst adskiller den guanchiske *guayr*'s eller *sigoñe*'s Stilling sig fra den, enhver berbisk Frimand indtager. Det saakaldte »menige Folk« var efter alt at dømme Livegne, hvad deres store Afhængighed af »Adelen« tydeligt røber. Man erindre ogsaa noget som første-Natsretten, der genfindes hos Tuaregerne. Hos disse Såharås vilde Røvernø-mader findes følgende Stænder: Adel, eller snarere Frimænd, *ihaggar*, Livegne, *imrhad*, der deles i »sorte« og »hvide«, samt endelig Trællene. Disse og de »sorte« *imrhad*, er Negere, de sidste frigivne Slaver, der forbliver afhængige af deres tidligere Ejermænd, men da de skyldes et forholdsvis civiliseret Folks systematiske Røvertog og Slavehandel, kan vi her se bort fra dem. De saakaldte »hvide« Livegne er derimod Efterkommere af enkelte Krigsfanger eller af hele Stammer, der er blevet undervunget af andre. De guanchiske Livegne maa efter min Mening opfattes analogt med disse, vi skal nu om et Øjeblik se hvorfor.

V.

De antropologiske Forhold. Lanzarotes og Fuerteventuras Særstilling indenfor Øgruppen.

At gaa ind paa de antropologiske Spørgsmaal i Enkeltheder vilde føre for vidt og desuden ligge uden for denne Afhandlings Rammer, hvorfor vi maa indskrænke os til her kort at optrække Hovedlinjerne. I et Værk, der lyser af ægte, jublende Naturlglæde, men som rigtignok i en Udlændings

Øjne skæmmes vel meget af den vidt drevne Overvurdering af alt tysk, har Franz von Löher udtalt den fantastiske Gisning, at Guancherne var ingen andre end de gamle, nordiske Vandaler, som i Folkevandringstiden grundede et Rige i Nordafrika¹⁾. Faa Hypoteser har vakt en saadan Opstandelse i Antropologernes Lejr, og faa Hypoteser er blevet spottet i en Grad som denne — skønt! »*Se non e vero, e ben trovato!*« Den spanske Læge, Dr. Chily Naranjo, hvis store Værk om de Kanariske Øer desværre aldrig blev fuldendt paa Grund af Forfatterens altfor tidlige Død, er vistnok den første, som gør opmærksom paa, at Guancherne udpræget viser Karakteren af et Blandingsfolk. En lignende Opfattelse har Verneau²⁾.

Hans Meyer har paa udstrakte Undersøgelser søgt at fastslaa følgende:

1. Paa alle Øerne uden Undtagelse fandtes en blond, lyshudet Race med meget kraftig Knokkelbygning og en Højde af 1,70—1,90 m. Kraniet var dolikokefalt (L.-B. indeks 78, L.-H. indeks 73) og Ansigtet lavt og bredt, saaledes at hele Typen minder stærkt om den neolitiske Race i Evropa, som er opkaldt efter Cro-Magnon i Frankrig. Renest var denne Type bevaret hos Beboerne af det nordvestlige Tenerife, og det er til Betegnelse for denne Race, at Hans Meyer og andre uden Grund vil indskrænke Ordet »Guancher«.

2. Endvidere fandtes der ogsaa udbredt overalt, men især paa det afsides, skovrige Gomera, en hypsi-brakykefal, mørkhudet Race af ringere Højde og med langt smalt Ansigt (L.-B. indeks 84, L.-H. indeks 79,5), som denne Forfatter mener er beslægtet med de tidligere i Vestasien levende, præsemitiske »Armenoïder«, der ogsaa forud skal have været til Stede i hele Nordafrika.

3. Den tredie Type fandtes vel ogsaa nok spredt over alle Øerne, (efter Hans Meyer dog ikke paa Gomera), men i større Antal kun paa Lanzarote, Fuerteventura, Gran Canaria og Hierro, altsaa de samme vi kulturelt har lært at kende som Øst-Øer. Højden var 1,65—1,67 m., og Skelettets Bygning var helt igennem ret spinkelt. Ansigtet var langt og smalt og Kraniet mesokefalt (L.-B. indeks 81, L.-H. indeks 73). Det er aabenbart denne Bestanddel af Guancherne, som Verneau op-

¹⁾ Nach den glücklichen Inseln. Bielefeld & Leipzig 1876.

²⁾ De la pluralité des races anciennes de l'archipel canarien. (Bulletins de la société d'anthropologie de Paris. 3. série, tome 1. Paris 1878).

fatter som arabisk¹⁾; men unægtelig er der en langt mere slaaende Lighed med Hovedelementet i de nuværende Berber-Folk, hvorfor ogsaa Hans Meyer her ser deres Stamfædre. I Virkeligheden vil man jo heller ikke finde et eneste særlig arabisk Træk i de Kulturforskelle, vi just har set mellem Øst- og Vest-Øer.

Angaaende de to andre Racer i Arkipelet, hævder samme Forfatter, at de lyse Langskaller maa være Efterkommere af det Stenalderfolk, der engang beboede hele Middelhavsområdet (ogsaa Nordafrika), idet han støtter sig paa Ligheden med Cro-Magnon-Kranierne, enkelte Redskabstyper o. l. Da dette Folk naaede de Kanariske Øer, fandt det dem imidlertid allerede beboede af de kortskaledede, mørke »Armenoïder«, som ogsaa skal have udgjort Nordafrikas Befolkning før Cro-Magnon-Racen, og erobrede Landet fra dem. Heri tror jeg, man kan finde i al Fald én af Aarsagerne til Livegenskabets Opstaaen paa Øerne, idet Urbeboerne blev undervungne af de Nyankomne. Først langt senere er da den egentlig berbiske Bestanddel kommet til, medførende de ny Kultur-elementer, vi kender.

Man kan undre sig over, at Øgruppens Grundkultur og frem for alt det fælles Grundsprog dog viser sig saa ægte berbisk, naar Berberne selv væsentlig var indskrænkede til det østlige Omraade, og deres Indflydelse paa de vestlige Øer var saa ringe. Vi maa da først og fremmest huske paa, at den Berber-Kultur, som findes nu til Dags, jo netop selv er en Blanding af de samme Bestanddele, med andre Ord, at meget, som man paa Grund af dets før-arabiske Karakter tilskriver Berberne selv, naar alt kommer til alt kun er optaget fra den ældre Befolkning; den guanchiske Kultur er ikke en Datter af den berbiske, men en Tvilling-søster til den. Hvad endelig Sproget angaar, da er det vist meget tvivlsomt, om det hamitiske Idiom, som vor Tids Berbere taler, virkelig er de oprindelige Berberes Modersmaal. Den tyske Forsker Dr. A. Lissauer hævder med stor Vægt, at da Berberne i Tidernes Morgen oversvømmede Nordafrika, antog de den allerede dér boende Befolknings Sprog²⁾. Ætiopierne, de mørkhudede Stammer ved Nilens mellemste og øvre Løb, Hartmann's Bedjah-Folk,

skal ifølge hans Opfattelse være de ægte Hamiter, der tidligere levede i hele Nordafrika. Er da Stam-folket til de guanchiske Kortskalet, Hans Meyer's »Armenoïder«, identiske med de nulevende Ætiopieres Forfædre? Jeg opkaster blot Spørgsmaalet uden at turde indlade mig paa nogen Besvarelse heraf.

Antropologien er endnu en ung Videnskab, der famler sig frem i den gryende Dags første, usikre Lys, og det er derfor forklarligt, at Verneau fra et antropologisk Standpunkt kan paastaa, at der fandtes Arabere paa de Kanariske Øer. Han er imidlertid selv klar over, at Overensstemmelsen mellem den guanchiske og semitiske Legemsbygning ikke er saa stort, som han kunde ønske, men søger at bortforklare det ved Blandingen med de øvrige Racer. Maaske har han alligevel været inde paa et rigtigt Spor, maaske har der virkelig været Arabere paa Fuerteventura og Lanzarote; flere Forhold kunde egentlig tale herfor. Jean de Bethencourt's to Kapellaner kalder nemlig for det første Kongerne paa disse Øer — og her var det virkelig despotiske Fyrster — for »sarascenske Konger« i Modsætning til *mencey'en* paa Halvøen Handia, som kaldes, hvad vi tidligere har gjort opmærksom paa, *le Roy payen*. Og »Sarascenerne« σ : Araberne var sandelig et Folk, som Evroperne havde lært alt for grundigt at kende i Middelalderen, til at de skulde løbe vild i denne Betegnelse. Endvidere omtaler som før nævnt den berømte, arabiske Geograf Edrisi en Ekspedition fra Lisabon under Mavrvælden, som naaede en Øgruppe, der efter hele Beskrivelsen kun kan være den Kanariske. Disse Søfarere traf her Mennesker, der kunde tale Arabisk. I enkelte af de overleverede Ord fra Fuerteventura og Lanzarote tror Bethelot at genkende arabiske Gloser, men da jeg selv desværre intet som helst kender til dette Sprogs Lydlove og Udviklingsforhold, nævner jeg blot denne Omstændighed for Fuldstændigheds Skyld uden at turde bygge noget herpaa.

Mere betyder det derimod, at vi finder et arveligt, enevældigt Styre paa disse Øer, thi Islâm er en Religion, i hvis Fodspor Despotiet som Regel vandrer. Disse to Øer, der hører til Arkipelets største, var heller ikke splittet i den Mængde selvstændige Bygdestater, som vi kender andetsteds fra: Lanzarote var kun delt i et nordligt og et sydligt Rige, mens hele Fuerteventura adlød samme Fyrste, naar man undtager Handia-Halvøen, hvis Klipper dan-

¹⁾ Sur les sémites aux îles Canaries. (Bulletins de la société d'anthropologie de Paris. 3 serie tome V. Paris 1861.

²⁾ Archæologische und anthropologische Studien über die Kabylen. (Zeitschrift für Ethnologie. Bd. XL. Berlin 1908.)

nede et Ly for en faatallig, uafhængig Befolkning. Trods Enevælden havde den ældgamle Folkeforsamling dog endnu under ganske særlige Omstændigheder en vis Magt, hvad en historisk Begivenhed røber: kort før Bethencourt's Komme var der paa Lanzarote Tronstridigheder og urolige Forhold; Enkedronningen, Ico, fremstillede naturligvis sin Søn som Kongsæmne, men i Anledning af forskellige pinlige Forhold ved hendes Mors Ægteskab, maatte hun i Følge Folkeforsamlingens Kendelse først fastslaa sin ægte Fødsel ved en Gudsdom, før hendes Søn toges til Konge. Søsterægteskabet i Fyrsteslægten kan maaske forklares som et Udslag af Iveren for at holde Blodet rent.

Meget synes saaledes at tyde paa, at der virkelig her paa de to Øer fandtes er lille Antal Mennesker af arabisk Oprindelse, som udgjorde en Overklasse og beherskede Folket. Med Vilje siger jeg ikke »Arabere«, for efter al Sandsynlighed maa dette Aristokrati allerede i Løbet af de første Slægtled have tabt den meste kulturelle Ejendommelighed under Indvirkning af hele den store, omgivende Masse af Guancher. Man kan næppe heller tale om en arabisk Indvandring, dertil har disse Halvmaanens Sønner været for faa, og alene det, at de kun fandtes paa de nævnte Øer taler herimod; sandsynligvis skyldes deres Forekomst her mere eller mindre Skæbnens Luner. Skønt Araber-Nomader paa Fastlandet strejfer om helt ned til Kap Djuby og længere endnu, har disse afgjort ikke været de kanariske Araberes Stamfædre, for af hvilken Grund skulde Nomader pludselig betros deres dyrebare Liv til Voverne, og hvorfra skulde de faa Fartøjer? Snarere hidhører de derimod fra mavriske Skibe, som af Stormen eller den Kanariske Havstrøm er ført hened.

Tiden for denne Begivenhed er ikke let at fastslaa. Omkring Aar 700 kom Marokko i Kalifernes Magt; Edrisi, der levede i første Halvdel af det 12. Aarhundrede, nævner ikke Tiden for den af ham omtalte Ekspedition, men efter Tonen i Fremstillingen lader den ikke til at ligge videre langt tilbage. Inden for disse to Grænser maa Araberne, hvem det saa ellers var, være kommet.

Jeg er mig imidlertid fuldt bevist, at deres Forekomst ingenlunde er fastslaaet, jeg vover end ikke at opstille den som en Hypotese, for ingen ser bedre end jeg selv, at Underlaget foreløbigt er for usikkert. Af den Grund vil jeg indskrænke mig til at gøre opmærksom paa, at mange ejendommelige Forhold paa disse to Øer muligvis simplest blev forklarede ved at forudsætte en saadan arabisk Paavirkning. Som sagt, Spørgsmaalet staa stadigt og maa med vor nuværende Viden staa aabent, men jeg tvivler ikke om, at de Kanariske Øer, og da især Lanzarote og Fuerteventura, endnu skjuler Skatte i deres Skød, som engang vil kunne kaste nyt Lys over Guanchernes i mangt og meget gaadefulde Folk.

Efter at denne Afhandling var sat, er det kommet til min Kundskab, at Dr. R. Pietschmann i de to guanchiske Talord *arba* og *cansa*, henholdsvis »fire« og »fem«, ser de tilsvarende arabiske *arbâa* og *khamsa*¹⁾. Ordene findes i Galindo's Taliste, der dog ikke synes at hidrøre fra en enkelt Dialekt, men aabenbart stammer fra flere forskellige, saa at de omtalte Ord højst sandsynligt har hjemme paa Fuerteventura eller Lanzarote.

¹⁾ Ueber die Kanarischen Zahlworte. (Zeitschrift für Ethnologie. Bd. XI. Berlin 1879).